

La Generalitat ha d'activar el dret a la informació ambiental.

SORTIM DE LES NUCLEARS

S'HA RELACIONAT L'ACCIDENT AMB L'AUGMENT DEL CÀNCER DE TIROIDE A L'ALT EMPORDÀ

Txernòbil a Catalunya

SANTIAGO VILANOVA → PERIODISTA

La prestigiosa revista *New Scientist* va publicar el 17 de juliol de 1986 uns mapes de l'impacte del núvol radioactiu de Txernòbil sobre Europa elaborats per l'Imperial College of Science and Technology. També ho havia fet la revista *Der Spiegel* el 26 de maig tot reproduint l'evolució del núvol segons el laboratori Lawrence Livermore, vinculat al servei meteorològic de la força aèria dels EUA. En aquells mapes quedava clar que l'impacte havia arribat els dies 2 i 3 de maig a Euskadi i a Catalunya. El butlletí de la International Atomic Energy Agency (IAEA) de la tardor d'aquell mateix any també reproduïa el pas del núvol per tot el sud-oest d'Europa i es veia com havia fregat Euskadi i part del litoral mediterrani català. El núvol contenia 50 milions de curies de radiació, equivalents a 500 bombes com la que els americans van llançar sobre Hiroshima.

Fou l'investigador del Consell Superior d'Investigacions Científiques, Eduard Rodríguez Farré, qui va trencar el silenci oficial quan va fer públics els resultats de les anàlisis d'orina de dotze barcelonins que indicaven la presència del iode radioactiu. Aquestes anàlisis s'havien fet després de la pluja caiguda sobre Barcelona el dissabte 3 de maig.

Tot i que el període de semidesintegració del iode 131 és molt curt (als vuit dies perd la meitat dels seus efectes) no era menyspreable l'impacte sanitari que podia haver provocat i per a l'investigador les autoritats haurien d'haver pres mesures «cautelars». Rodríguez Farré va detectar 1.000 becquerels (Bq) per litre d'aigua, dels quals 500 corresponien al iode 131. Tant la Comissió Internacional de Protecció Radiològica com la pròpia legislació espanyola assenyalen que la quantitat màxima tolerable en l'aigua era de 2.200 Bq/litre per al personal exposat. Per a la població sotmesa a cap risc professional la quantitat màxima tolerada és de 222 Bq. El Consejo de Seguridad Nuclear va confirmar que s'havien detectat nivells de iode 131 i altres isòtops en el litoral mediterrani i la Generalitat va admetre haver localitzat isòtops en quantitats «insignificants» que no obligaven a prendre cap mesura especial.

Les pressions ecologistes, especialment d'Alternativa Verda i de la Xarxa Ecologista i Alternativa de Catalunya, sobre el Departament d'Indústria i Energia, en aquella època controlat per Joan Hortalà, van obligar la Generalitat a difondre noves dades que demostraven l'impacte del núvol. Les dades, però, eren parcials i fins dos anys després no es van fer públiques.

Pel que fa als valors de iode 131 detectats es reconeixien oficialment: 65 Bq/l a la llet de vaca a Girona; 220 Bq/l a la llet d'ovella a la Vall d'Aran; 140 Bq/kg als enciams de València; 720 Bq/l a l'aigua de pluja a Barcelona; 2,01 Bq/l a l'aigua de consum a Barcelona; 52,9 Bq/m³ a l'aire a Cofrents. Si a cadascun d'aquests valors de iode 131 s'hi afegien els mesuraments dels altres elements detectats s'arribava a xifres d'uns quants centenars de becquerels. Altres 9 elements radioactius detectats a Catalunya foren el ruteri 103 (que té un període de semidesintegració de 40 dies); el cesi 137 (de 30 anys); el cesi 134 (de 3 anys); l'estranci 90 (de 29 anys); l'estranci 89 (50 dies); el carboni 14 (5.370 anys); el iode 132 (2,3 hores); el triti (H3) (12,3 anys) i el teluri 132 (78 hores).

Tenint en compte que la quantitat més petita de radioactivitat pot produir efectes nocius a l'organisme, el físic nuclear Pere Carbonell, un altre destacat científic català, format a la Universitat de Bremen, ha considerat el reconeixement de l'impacte biològic de les baixes dosis com a fonamental en el debat sobre el risc nuclear. Per a Oriol Cabré, doctor en

Mikhail Gorbatsxov va ser responsable d'ordenar duplicar la producció nuclear sense garantir-ne la seguretat

Ciències Biològiques del Departament de Genètica de la Universitat Autònoma, la relació dosi-efecte és lineal, és a dir, que en duplicar una dosi es duplica també l'augment de l'efecte, i que qualsevol augment de radiació subministrada produeix el corresponent petit augment de l'efecte. En conseqüència, cap institució podia garantir que l'impacte del núvol radioactiu no tindria efectes sobre la salut de la població per més baixos que fossin els nivells detectats.

El Grup de Científics i Tècnics per un Futur No Nuclear (GCTPFNN), organització liderada pels enginyers Joaquim Comrominas i Josep Puig, va aconsellar a Alternativa Verda (AV) que fes una demanda formal a les institucions destinada a conèixer els resultats de les mesures realitzades arran de l'accident. Aquest exercici del dret a la informació ambiental es va dirigir al Cap del Servei de Coordinació d'Activitats Radioactives, vinculat a la Di-

recció General d'Energia de la Generalitat, organisme encarregat de fer el seguiment de la protecció radiològica i d'elevat semestralment al Parlament de Catalunya un informe sobre el desenvolupament de l'exercici de les seves funcions. AV també es va dirigir al Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca (DARP) i a l'Àrea de Sanitat, Salut Pública i Medi Ambient de l'Ajuntament de Barcelona, controlada per Felip Soler Sabarís. El DARP va lliurar a AV una còpia dels resultats dels mesuraments duts a terme en algunes aus migradores (58 anàlisis: una mostra amb resultat de 419 Bq/kg, i diverses mostres de tords amb valors mitjans compresos entre 65,5 i 68,3 Bq/kg i valors màxims de 195 Bq/kg). L'Àrea de Sanitat de l'Ajuntament va lliurar la relació de totes les anàlisis realitzades en mostres d'aliments entre el 18 de maig i el 20 de desembre de 1986.

Divuit anys després, tant a Euskadi com a Catalunya, l'opinió pública sembla haver oblidat definitivament l'impacte biològic d'aquell núvol radioactiu, encara que possiblement no ha deixat de patir-ne les conseqüències. Els arxius dels organismes i dels departaments implicats no han tornat a ser revisats ni consultats. El GCTPFNN ha insistit en els darrers anys, a través de la seva Conferència anual, que les autoritats sanitàries catalanes, tant municipals com del Govern, havien d'haver reaccionat amb la creació

d'un pla d'emergència i un servei d'informació permanent mentre va durar la crisi i l'impacte del núvol radioactiu. Tot i que alguns sectors científics han relacionat l'increment de càncers de tiroide a l'Alt Empordà amb l'impacte del núvol els dies 2 i 3 de maig de 1986, no hi ha estudis epidemiològics que ho confirmin.

La Unió Europea continua sense posar els mitjans suficients per arribar a una valoració més exacta de l'impacte sanitari. Mikhail Gorbatsxov, que va ser responsable d'ordenar duplicar la producció elèctrica nuclear, tot sabent que la crisi econòmica de la Unió Soviètica no permetia garantir la seguretat dels reactors, ha considerat el sistema comunista com a responsable del genocidi ecològic, però –ara com a president de la Green Cross– se n'ha rentat les mans i ha fet un panegíric de l'energia nuclear al Fòrum.

I aquí tornem a la reflexió sobre el model energètic català, totalment supe- ditat a la producció elèctrica nuclear per una imposició del franquisme. No podem oblidar que el reactor de grafit-gas de Vandellòs I, avui en procés de desmantellament pel greu incendi que va patir (19-10-1989), era utilitzat per produir electricitat, però també per obtenir, com en el cas de Txernòbil, plutoni militar. El conveni el van signar el dictador Franco i el general De Gaulle, amb els ajuts donats a Hifrensa, una societat hispanofrancesa presidida per Pere Duran Farell ☼